

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-03-410М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«Історія середніх віків»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою «Історія»
спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)»
денної і заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою ННІЕМ
Протокол № 5 від 14.11.2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія середніх віків» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Історія» спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)» денної і заочної форм навчання. [Електронне видання] / Плюта Н. В., Олексін Ю. П. – Рівне : НУВГП, 2023. – 25 с.

Укладачі: Плюта Н. В., кандидат історичних наук, доцент;
Олексін Ю. П., доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Олексін Ю. П., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія)»
Прищеп О. П.

© Н. В., Плюта,
Ю. П. Олексін, 2023
© НУВГП, 2023

ЗМІСТ

1. Передмова	4
2. Методичні поради для роботи над дисципліною	4
3. Теми семінарських занять	5
4. Плани семінарських занять	6
5. Теми самостійного вивчення	18
6. Оформлення звіту про самостійну роботу	19
7. Питання до підсумкового контролю	19
8. Рекомендована література	24
9. Інформаційні ресурси	25

1. Передмова

Вивчення навчальної дисципліни «Історія середніх віків» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього ступеня, спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія)» дозволить студентам-першокурсникам з'ясувати труднощі обраної професії і отримати чітке уявлення про знання, якими необхідно оволодіти, а саме:

- аналізувати історичні джерела різноманітного характеру;
- вказати на яких теоретичних принципах і методологічних засадах базується історична наука;
- підкреслити, що історія вивчається не лише з науково-пізнавальних міркувань, але й з метою практичного застосування набутих знань щодо сьогодення, здатності прогнозувати наступний розвиток суспільства, країни;
- порівнювати історичні процеси в різних регіонах в добу Середньовіччя;
- виділяти причини і наслідки історичних подій середньовічної історії;
- аналізувати сучасні історіографічні концепції у розумінні середньовіччя і феодалізму;
- дати настанови студентам, як набувати історичні знання на лекційних, семінарських заняттях, в процесі самостійної роботи в бібліотеці, архіві.

Метою викладання дисципліни: є формування наукового світогляду для забезпечення свідомого розв'язання проблем, що постають перед конкретним індивідумом, його оточенням, людством в цілому.

2. Методичні поради для роботи над дисципліною

Зміст дисципліни реалізується опануванням трьох блоків: теоретичного, практичного та блоку самостійної роботи.

Напрямами самостійної роботи з вивчення курсу є: вивчення окремих тем та питань, підготовка до семінарських занять.

Для розуміння студентами змісту курсу, системи семінарських занять та самостійного вивчення, вимог до виконання самостійного вивчення, форми підсумкового контролю вказівки містять програму навчальної дисципліни, теми і плани семінарських занять, питання до підсумкового контролю, рекомендовану (базову, допоміжну) літературу, інформаційні ресурси.

Для успішної підготовки до семінарського заняття розділ «Плани семінарських занять» містить тему, план, завдання для підготовки до семінарського заняття та літературу.

3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Денна форма	Заочна форма
1.	Середньовіччя як епоха розвитку людства.	2	2
2.	Імперія франків. Карл Великий.	2	2
3.	Візантійська імперія наприкінці IV–XI ст.	2	2
4.	Становлення та розвиток Англії у XI-XIII ст.	2	-
5.	Франція у XI-XIII ст.	2	-
6.	Виникнення і особливості розвитку середньовічних міст.	2	2
7.	Хрестові походи.	2	-
8.	Столітня війна.	2	2
9.	Великі географічні відкриття та формування колоніальної системи.	2	-

10.	Поширення Реформації у країнах Західної Європи. Контрреформація.	2	-
11.	Нідерландська революція: хід та наслідки.	2	-
12.	Країни Північної Європи у XVI–пер. пол. XVII ст.	2	2
13.	Тридцятилітня війна.	2	2
	Разом	26	14

4. Плани семінарських занять

Семінарське заняття № 1

Тема: Середньовіччя як епоха розвитку людства

План

1. «Історії середніх віків»: предмет та завдання дисципліни.
2. Середньовіччя: особливості епохи.
3. Основні джерела історії середніх віків.
4. Феодальні відносини у країнах Західної Європи. Феодалізм та його генеза.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.

2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Крижановська О. Історія Середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: Курс лекцій : навчальний посібник. К. : Либідь, 2004. 368 с.

Семінарське заняття № 2

Тема: Імперія франків. Карл Великий

План

1. Династія Каролінгів.
2. Імперія Карла Великого.
3. «Каролінгське відродження».
4. Верденський договір та його значення. Поділ імперії Карла Великого.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати презентацію відповідно до плану семінарського заняття, а також обов'язковим є ведення кожним студентом термінологічного словника з історії середніх віків.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.

3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.

4. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. *Medium aevum*. Середні віки : підручник. Львів, 2010. 511 с.

Семінарське заняття № 3

Тема: Візантія наприкінці IV–XI ст.

План

1. Утворення Візантійської імперії.
2. Особливості господарства та влади у Візантії.
3. Правління Юстиніана I.
 - а) Кодекс Юстиніана;
 - б) Розширення і утримання володінь імперії.
 - в) Посилення впливу християнства.
4. Побут візантійців.
5. Культура Візантії.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати презентацію відповідно до плану семінарського заняття, а також обов'язковим є ведення кожним студентом термінологічного словника з історії середніх віків.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.

2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Крижановська О. Історія Середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: Курс лекцій : навчальний посібник. К. : Либідь, 2004. 368 с.
6. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. Medium aevum. Середні віки : підручник. Львів, 2010. 511 с.

Семінарське заняття № 4

Тема: Англія у XI-XIII ст.

План

1. Внутрішня та зовнішня політика Вільгельма Завойовника.
2. Особливості правління Генріх II Плантагенета.
3. Велика хартія вольностей.
4. Створення парламенту в Англії.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати презентацію відповідно до плану семінарського заняття, а також обов'язковим є ведення кожним студентом термінологічного словника з історії середніх віків.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.

3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. *Medium aevum*. Середні віки : підручник. Львів, 2010. 511 с.

Семінарське заняття № 5

Тема: Франція у XI-XIII ст.

План

1. Політика перших Капетингів. Феодальна роздробленість за часів Середньовіччя.
- 2.Зміцнення королівської влади у Франції протягом XII ст., об'єднання французьких земель.
- 3.Правління Філіпа II Августа.
4. Внутрішня та зовнішня політика Людовіка IX та Філіпа IV.
5. Генеральні штати.
6. Станова монархія у Франції.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати презентацію відповідно до плану семінарського заняття, а також обов'язковим є ведення кожним студентом термінологічного словника з історії середніх віків.

Рекомендована література

- 1.Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.

2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Блок М. Феодальне суспільство: пер. з фр. К. : Вид. дім «Всесвіт», 2001. 528 с.

Семінарське заняття № 6

Тема: Виникнення і особливості розвитку середньовічних міст

План

1. Середньовічні міста, особливості становлення.
2. Мешканці міста. Ремісники.
3. Поява цехів.
4. Лихварі й банкіри.
5. Боротьба городян із сеньйорами, міські комуни.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати презентацію відповідно до плану семінарського заняття, а також обов'язковим є ведення кожним студентом термінологічного словника з історії середніх віків.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.

3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Блок М. Феодалне суспільство: пер. з фр. К. : Вид. дім «Всесвіт», 2001. 528 с.

Семінарське заняття № 7

Тема: Хрестові походи

План

1. Хрестові походи: причини та передумови.
2. Перший хрестовий похід (1096-1099 рр.).
3. Другий і третій хрестові походи (1147-1148 рр.), (1189-1192рр.).
4. Четвертий хрестовий похід (1202-1204 рр.).
5. Духовно-рицарські ордени. Держави хрестоносців на Сході.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.

4. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. *Medium aevum. Середні віки* : підручник. Львів, 2010. 511 с.

Семінарське заняття № 8

Тема: Столітня війна

План

1. Столітня війна: передумови та причини.
2. Боротьба за владу між бургіньйонами та арманьяками.
3. Жанна д'Арк - національна героїня Франції.
4. Значення Столітньої війни.
5. Завершення об'єднання Франції.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. *Історія середніх віків: У 2-х т.* Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. *Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія* : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. *Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань* : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. *Medium aevum. Середні віки* : підручник. Львів, 2010. 511 с.

Семінарське заняття № 9

Тема: Великі географічні відкриття та формування колоніальної системи

План

1. Географічні відкриття: причини та передумови.
2. Експедиції Христофора Колумба.
3. Відкриття Васко да Гама.
4. Навколосвітня подорож Магеллана.
5. Наслідки географічних відкриттів.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.

Семінарське заняття № 10

Тема: Поширення Реформації у країнах Західної Європи. Контрреформація.

План

1. Реформація у Швейцарії: Цвінгліанство. Кальвінізм.
2. Англійська реформація, пуритани.
3. Особливості французької реформації, гугеноти.
4. Католицька церква і контрреформація.
5. Орден єзуїтів.
6. Наслідки реформації у Європі.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Лінч Д. Середньовічна церква. Київ : Основи, 1994. 492 с.

Семінарське заняття № 11

Тема: Нідерландська революція: хід та наслідки

План

1. Правління Філіпа II: зростання опозиції.
2. Перший етап революції: причини і передумови.
3. Режим герцога Альби у Нідерландах.

4. Другий етап визвольної боротьби.
5. Завершення революції, проголошення незалежності.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. Medium aevum. Середні віки : підручник. Львів, 2010. 511 с.

Семінарське заняття № 12

Тема: Країни Північної Європи у XVI– пер. пол. XVII ст.

План

1. Північна Європа: економічний розвиток.
2. Суспільне та політичне життя.
3. Кальмарська унія: зміст та причини скасування.
4. Внутрішня та зовнішня політика Данії та Норвегії наприкінці XVI – пер. пол. XVII ст.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. *Medium aevum*. Середні віки : підручник. Львів, 2010. 511 с.

Семінарське заняття № 13

Тема: Тридцятилітня війна.

План

1. Передумови та причини війни.
2. Євангелістична унія: зміст та наслідки. Священна Католицька ліга.
3. Періоди Тридцятилітньої війни.
4. Вестфальський мир та його наслідки для Європи.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
3. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
4. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. Medium aevum. Середні віки : підручник. Львів, 2010. 511 с.

5. Теми самостійного вивчення

№ з/п	Назва теми
1.	Криза в Римській імперії (III – V ст.).
2.	Франкська держава Меровінгів.
3.	Франкська держава Каролінгів.
4.	Скандинавські країни V-XI ст.
5.	Англія та Шотландія до кінця XI ст.
6.	Італія у IX – на початку XI ст.
7.	Утворення Західно-Франкського королівства.
8.	Італія в V-XI ст.
9.	Церква у V-XI ст.
10.	Дунайський регіон у XII- XV ст.
11.	Піренейські держави у XII- XV ст.
12.	Скандинавські країни у XII- XV ст.

6. Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи вивчення дисципліни є складання письмового звіту за темами, вказаними в таблиці.

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у терміни, обумовлені студентом і викладачем.

7. Питання до підсумкового контролю

1. Предмет, задачі і періодизація історії середніх віків
2. Історіографія історії середніх віків.
3. Місце середньовіччя в світовій історії.
4. Вклад середньовіччя в розвиток європейської цивілізації.
5. Середньовіччя – новий етап розвитку аграрної цивілізації.
6. Виникнення та еволюція поняття «феодалізм» в історіографії.
7. Феодалне суспільство Європи: соціально-економічні риси.
8. Основні риси політичного життя середньовіччя.
9. Середньовічні джерела: характеристика, класифікація та методи дослідження.
10. Види писемних джерел історії раннього середньовіччя та їх загальна характеристика.
11. Аврелій Августин та його твори.
12. Історичні праці раннього середньовіччя. Прокопій Кесарійський, Йордан, Григорій Турський.
13. Варварські правди та їх значення.
14. «Салічна правда» як історичне джерело.
15. Варварський світ. Передумови та початок Великого переселення.
16. Історія Візантії в історіографії.

17. Особливості розвитку Східної Римської імперії та їх значення для подальшої долі імперії.
18. Ранньовізантійський період та його характеристика в працях істориків.
19. Епоха Юстиніана. Зовнішня та внутрішня політика.
20. Реформи законодавства Юстиніана.
21. Зовнішня політика Візантії у другій половині IX-XI ст.
22. Соціально-економічний розвиток арабів у VI – VII ст.
23. Виникнення ісламу, його сутність.
24. Становлення Франкського королівства. Варварський та галло-римський світ.
25. Основні вектори розвитку Франкського королівства в епоху Меровінгів.
26. Суспільно-політичні перетворення у Франкській державі VIII ст. Реформи Карла Мартелл та Пипіна Короткого.
27. Карл Великий та Франкська імперія: значення для Європи та Франції.
28. «Епоха вікінгів» та її наслідки для Європи та Скандинавії.
29. Формування ранніх держав в Північній Європі.
30. Англосаксонські королівства в епоху Гептархії.
31. Експансія вікінгів в IX – першій половині X ст. Заселення Ісландії, відкриття Америки.
32. Загальний характер походів вікінгів в п. п. X- п. п. XI ст. Своєрідність генезису феодалізму в Скандинавських країнах.
33. Суспільно-політичний лад скандинавів у ранне середньовіччя.
34. Англійські королівства в Британії та особливості процесу феодалізації.

35. Основні риси феодального ладу Західної Європи на кінець XI ст.: утвердження феодального ладу, феодальна ієрархія, побут та повсякденне життя феодалів та селян.
36. Виникнення Французького королівства. Соціально-економічний розвиток.
37. Італія VIII – X ст.: політичний розвиток, формування феодальних відносин, зростання міст.
38. Культура ранньої Візантії.
39. Церква в раннє середньовіччя. Оформлення християнської догматики. Таїнства. Вселенські собори.
40. Церква у варварських королівствах. Християнізація германських та кельтських племен у IV – V ст.
41. Раннє чернецтво. Поширення уставу св. Бенедикта.
42. Становлення доктрини папства. Союз Каролінгів з ним.
43. Папство у другій половині IX – середині XI ст.
44. Діалектика розвитку продуктивних сил на селі і ремісницької техніки на початку класичного середньовіччя.
45. Ремесла та їх значення.
46. Середньовічні цехи: причини виникнення, структура та організація виробництва.
47. Роль цехів в історії середньовічної Європи.
48. Значення цехів у розвитку продуктивних сил в Європі у ранній та пізній період їх існування.
49. Теорії походження виникнення міст.
50. Демографічні процеси в Західній Європі в XI–XV ст., внутрішня колонізація та її наслідки.
51. Міжнародна торгівля на початку класичного середньовіччя, два основні райони європейської торгівлі.
52. Міжміська та міжнародна торгівля в XII–XV ст.
53. Зародження банків, їх місце в розвитку торгівлі.
54. Комунальний рух та його наслідки. Міське самоврядування в Західній Європі.
55. Передумови хрестових походів, їх сутність і час.

56. Цілі та учасники хрестових походів.
57. Перший хрестовий похід.
58. Держави хрестоносців на Сході.
59. Четвертий хрестовий похід. Латинська імперія.
60. Результати та наслідки хрестових походів.
61. Роль хрестових походів у переході французького селянства на грошові платежі.
62. Передумови формування централізованої держави у Франції. Перші королі.
63. Складання союзу королівської влади і міст Франції в епоху класичного середньовіччя, його історичне значення.
64. Територіальне об'єднання Франції. Пилип II Август та боротьба з Плантагенетами.
65. Пилип IV Красивий і католицька церква. Скликання Генеральних штатів у 1302 р., їх місце в історії середньовічної Франції.
66. Причини Столітньої війни. Передумови та привід до неї. Етапи.
67. Хід воєнних дій між Англією та Францією в роки Столітньої війни.
68. Вплив Столітньої війни на розвиток міжнародних відносин у Західній Європі.
69. Жакерія, її місце в історії Франції класичного середньовіччя.
70. Політична централізація французького суспільства у другій половині XV ст.
71. Людовік XI та початок формування абсолютизму.
72. Вільгельм Завойовник, його місце в історії середньовічної Англії.
73. Основні напрямки розвитку англійського суспільства у XII ст. його реформи.
74. Генріх II Плантагенет і англійська церква.
75. Війна Білої та Червоної Троянди та її наслідки.

76. Особливості соціально-економічних процесів в Англії XIV–XV ст.
77. Особливості соціально-економічного розвитку Німеччини на початку класичного середньовіччя.
78. Передумови децентралізації Німеччини XIII–XV ст.: зміни в становищі імперської влади. “Золота булла” Карла IV Люксембурзького.
79. Соціально-економічний розвиток німецьких земель (сер. XIV – XV ст.). Утворення союзів міст.
80. “Реформація імператора Сигізмунда” (1438 – 1439 рр.) та її місце в історії Німеччини класичного середньовіччя.
81. Ранній капіталізм в містах Північної та Середньої Італії. Проблеми раннього капіталізму в історіографії.
82. Династія Медичі, її місце в історії Італії.
83. Становище італійського селянства в XIII–XV ст., його особливості в порівнянні з іншими країнами Європи. Повстання Дольчино 1303 р.
84. Боротьба Візантії проти турків наприкінці XIV в XV ст. Падіння Константинополя.
85. Народні-єретичні рухи XI–XIII ст. та боротьба з ними.
86. Духовно-рицарські ордена: виникнення, діяльність.
87. Розвиток та основи середньовічної науки.
88. Середньовічні школи та виникнення середньовічних університетів.
89. Початок книгодрукування в Західній Європі.
90. Розвиток міської культури в Західній Європі: література

8.Рекомендована література

Основна

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2-х т. Чернівці, 2010. 496 с.
2. Балух В. О., Балух О. В., Коцур В. П. Практикум з історії Середніх віків : навчальний посібник. Чернівці : ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2008. 544 с.
3. Рудь М. О. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 654 с.
4. Д'ячков С. В., Лиман С. І, Сорочан С. Б. Історія Середніх віків : навчально-методичний посібник. Харків : ХНУ, 2006. 128 с.
6. Гордієнко В., Гордієнко Г., Кривошея І. Історія середніх віків: практикум. Частина І. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
7. Космінський Є. Історія Середніх віків. Київ, 1954. 672 с.
8. Крижановська О. Історія Середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: Курс лекцій : навчальний посібник. К. : Либідь, 2004. 368 с.
9. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. *Medium aevum*. Середні віки : підручник. Львів, 2010. 511 с.

Допоміжна

10. Блок Марк. Феодальне суспільство / пер. з фр. К. : Вид. дім «Всесвіт», 2001. 528 с.
12. Лінч Д. Середньовічна церква. Київ : Основи, 1994. 492 с.

9. Інформаційні ресурси

1. Законодавство України. URL: <http://www.rada.kiev.ua/>
2. Національна бібліотека ім. В. І. Вернацького. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6. URL: <http://www.libr.rv.ua/>
4. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44). URL: <http://www.cbc.rv.ua/>
5. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> (інформаційні ресурси у цифровому репозиторії).